

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö kiittää mahdollisuudesta vastata sisäministeriön kuulemispyyntöön pelastuslain varautumista ja väestönsuojelua koskevien säännösten uudistamistarpeesta.

Yleiset huomiot

Pelastustoimessa tarvitaan selkeämpää jäsentelyä sekä toiminnassa, ohjauksessa että säännösten tasolla, sillä tällä hetkellä lakia tulkitaan useiden pykälien kohdalla alueittain poikkeavin tavoin, mikä on yhdenvertaisuuden näkökulmasta ongelmallista.

Pelastuslain osalta tulisi laaja-alaisesti tarkastella, miten normaaliolojen häiriötilanteisiin varautuminen nivoutuu poikkeusoloissa toimimiseen. Erityisesti siviiliväestön osalta väestönsuojelukoulutus on vähäistä ja taloyhtiöiden asukkaiden osaamista poikkeusoloissa toimimiseen tulisi vahvistaa. Nykyisten toimintamallien johdosta väestönsuojelu on jäänyt jossain määrin irralliseksi muusta varautumistyöstä.

Koko pelastustoimessa kaivattaisiin käsitteellistä jäsenystä, joka selkeämmin osoittaisi pelastustoimen kentälle sekä myös väestölle, mitä varautumisella tarkoitetaan ja mitä varautuminen pitää sisällään. Lainsäädännön uudistamisen yhteydessä on hyvä pohtia, mitkä termit halutaan sisällyttää pelastusalan ytimeen. Pelastuslaissa käytetään muun muassa termejä omatoiminen varautuminen, väestönsuojelu- ja suojaaminen sekä varautuminen poikkeusoloihin.

Viime aikoina on nähty käytettävän siviilivalmius-termiä, joka hakee vielä paikkaansa. Jos lainsäädännössä ryhdytään käyttämään siviilivalmius-termiä kuvaamaan yhteiskunnan siviilisektorilla tehtävää varautumistyötä, voisi pohtia tarvetta ottaa käyttöön siviilivalmiudelle alatermi, joka kuvaisi nimenomaan väestön varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Termi voisi olla esimerkiksi siviilisuojaus. Terminologisella uudistamisella saatava hyöty olisi lähinnä siinä, että uuden käsitteen alaisuudessa väestönsuojelu voitaisiin nivoa normaaliolojen häiriötilannevarautumiseen nykyistä joustavammin. Toinen mahdollisuus olisi määritellä omatoiminen varautuminen siten, että se kuvastaisi selkeämmin varautumistoimia, jotka liittyvät normaaliolojen häiriötilanteisiin.

Uusien säännösten tarve

Kun tarkastellaan pelastuslain historiallista kehitystä, havaitaan, että **14 §** Omatoiminen varautuminen ja **15 §** Pelastussuunnitelma ovat muuttuneet varautumispainotuksista ("*omakohtainen suojele*", "*talosuojele*" jne.) lähemmäs onnettomuuksien ehkäisyä. Muutos on monessa mielessä ollut järkevä, mutta joiltain osin pelastuslaissa varautumistyön painopisteet ovat jääneet vähälle huomiolle tai nykyisiä säännöksiä ei osata tulkita oikein.

Siihen nähden, että 14 § ja 15 § ovat pitkälti väestönsuojelulain jälkeläisiä, voisi nykyiseen kirjaukseen (§ 14 pykälän mom 1 kohta 2 "*varauduttava henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa*") lisätä termi **häiriötilanne**. Näin lainsäädäntö selkeämmin osoittaisi, että omatoiminen varautuminen on myös varautumista normaaliolojen ja poikkeusolojen häiriötilanteisiin. Tämän kirjauksen myötä pelastusalaan olisi helpompi suositella mm. 72 tuntia -konseptia väestölle.

Väestön osalta varautumis- ja väestönsuojelutyön keskeinen työkalu on pelastussuunnittelu. Alkuperäinen pelastussuunnittelu ("*suojelusuunnitelma*") oli vahvasti kytköksissä varautumiseen ja väestönsuojeluun. Pelastuslain nykyisessä kirjauksessa varautuminen häiriötilanteisiin ja väestönsuojaus eivät ilmene kovin selkeästi. Lähinnähän yhteys syntyy pelastustoimen asetuksen 2 § kohdasta "*Pelastussuunnitelmassa on selvitettävä myös, miten pelastuslain 14 §:n mukainen omatoiminen varautuminen toteutetaan poikkeusoloissa.*" Mutta kuten edellä käy ilmi, 14 § *Omatoiminen varautuminen* -pykälä ei kovin selkeäsanaisesti mainitse häiriötilanteisiin varautumista tai poikkeusoloja.

Myös **15 § Pelastussuunnittelu** -pykälään voisi harkita **häiriötilanne**-sanan lisäämistä esimerkiksi momenttiin kolme "*asukkaille ja muille henkilöille annettavista ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi*". Nykyiset termit "*onnettomuus- ja vaaratilanteissa*" eivät kovin hyvin kuvaa varautumistoimia häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Vuoden 2011 uudistuksessa poistettiin turvallisuuhenkilöstön nimeämisvelvoite. Muutoksella oli omat tarpeensa, mutta jos asiaa tarkastellaan puhtaasti varautumistyön näkökulmasta, ei muutos todennäköisesti ole vahvistanut siviiliväestön varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Aika on muuttanut toimintaympäristöä myös siltä osin, että ne haasteet, jotka liittyivät silloiseen nimeämisvelvoitteeseen ja kouluttamiseen, on mahdollista nykyään ylittää kehittämällä digitaalisia palveluja mm. SPEK:n ja pelastusliittojen toimesta. Nimetyt turvallisuuapäälliköt ja suojelejohtajat tulisi nähdä järjestäytymättöminä vapaaehtoisina, joiden koordinoimista tulisi kehittää. Tähän työhön nimeämisvelvoitteen palauttaminen toisi merkittävää normatiivista tukea.

Saamiemme tietojen mukaan väestönsuojeliin liittyvien helppotusten myöntämisen **75 §** siirtäminen AVI:sta kunnille on mahdollisesti johtanut siihen, että alueittain toimitaan eri tavoin. Erilaiset käytännöt haastavat hyvän hallinnon periaatteita ja rakennuttajien tasapuolista kohtelua. Asiaa kannattaisi tutkia tarkemmin.

1 Asetus pelastustoimesta (787/2003) Pelastussuunnitelmassa on selvitettävä: 10 § mom 1 kohta 4 turvallisuuhenkilöstö, sen varaaminen ja kouluttaminen sekä muun henkilöstön tai asukkaiden perehdyttäminen suunnitelmaan

Pykälän **72 §** "*Väestönsuojan kunnostamisvelvollisuus muutos- ja korjaustyön yhteydessä*" toimivuutta tulisi tarkastella. Ilmeisesti on syntynyt erilaisia tulkintoja kunnostamisvelvollisuuden lankeamisesta ja toteuttamisesta. Ylipäättänsä olisi hyvä olla normatiivista ohjausta väestönsuojista luopumiseen tai purkamiseen. Tällä hetkellä haasteena on, että kunnostamisvelvollisuudesta lipeämisen ja helpotusten myöntämisen myötä syntyy suoja-tiloja, jotka eivät ole käyttökelpoisia, vaikka näin saatetaan kuvitella.

Ohjauksen ja tarkastustoiminnan kehittämiseksi tulisi myös uudelleen harkita, olisiko mahdollista tarkentaa väestönsuojan ja suojelehenkilöstön varusteisiin liittyvää säännöstöä.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

Mika Gröndahl
johtaja